

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Syntagma Iuris || Vniversi, Atqve Legvm || Pene Omnivm
Gentivm, Et || Rervm Pvblicarvm Præcipvarvm,||**

Grégoire, Pierre

Francofurti ad Mœnum, M.D.XCIX.

VD16 VD16 G 2999

28 de Consilio Principis, seu de Prætoriano consilio vel aulico.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97739)

consilio pollent. Et Magistatus optimi, regi addictissimi, ea etiam conscientia esse debent, vt malint se ad dicare magistratu, quā in Deum & principem consensu adulatorio peccare.

22 ¶ Observarunt interpretes curiam supremam non vti inscriptione regia, sed curia. Dum enim statuit, hae formula vtitur, *La cour ordonne*, non autem *Le Roy ordonne*, aut *Le Roy vous dit*: quia formula illa, *Rex statuit*, est propria consilii, in quo Cancellarius, magnus Regis Consiliarius, eo modo edicta pronuntiat, *Iacob. Bonaudus de Sanse, ad Ioan de terra rubea, in proo. contra rebelles, Ioan. Montaigne in tracta. de auctor. magni. consil.* Neque etiam illa verba, *curia statuit, curia precipit*, aliis iudicibus quam Parlamento permittuntur, *Bonaud. de Sanse. vbi sup.*

23 ¶ Curia Parliamentorum in classes diuisa est, primumque tribunal, Parlamenti nomen retinet, vocat *l'audiance*, vbi peroratae causae deciduntur. Reliquae classes propria nomina habent, vt prima & secunda aut tertiae classis inquestarum, in quibus sunt proprii Doctores seu Praesides. Alia classis si adest, dicitur Requestarum seu libellorum. Tribunal primum, & classis Inquestarum, supremo iudicio sine prouocatione decidunt lites. Primum vt plerumque, ex tempore explicata, terminat: vel si quid consilio dignum sit, non liquere tunc, sed amplius deliberandum censet. In classibus veto Inquestarum, negotia quae ex scripturis & probationibus perpendendis & percurrendis constant, diiudicantur. Statuit Ludouicus 12. anno Domini 1499. artic. 74. Senatores seu Consiliarios priusquam in orchestrum maioris tribunalis seu audientiae, dicant *cameram magnam*, consendant, versari debere & veluti praeludere in classibus inquisitionis, seu inquestarum.

24 ¶ Est & Tholus criminalium causarum, vbi & causae perorantur criminales summo iudicio, vocat *Chambre de la tournele*, pro quarum decisione ex curia certi delignantur quotannis, eaque classis nunquam iustitiam facit, & exigit affluosus Senatores, ex constitutione Caroli 8. artic. 90. Et tempore iustitiae, residet in curia quoque classis iudicum delectorum ex omnib. ante finem Parlamenti, vocant *Chambre seant au temps des vacations*, aut *Chambre retenue*. Cui certae summae tantum notio, videlicet reditus centum librarum, vel rerum valoris centum librarum, datur: & beneficiorum valoris anni ducentorum aureorum, ex constit. Franc. 1. des *abbreviations de proces* anni 1519. artic. 1. 2. 3.

25 ¶ At requestarum iudices, sunt ex Parlamenti corpore, veluti recuperatores & delegati a Principe in causis ciuilibus priuilegiatarum personarum: vnde vocantur Commissarii requestarum, & privilegia quae illis dirigitur, vocantur *Committimus*: quod per diplomata Cancellariae, illis notio committatur causarum possessionis & personarum, *Constitutio Ludouici, 12. artic. 42. & 43. Caroli 8. artic. 76.* Quae personae habeant causas committas huic curiae, tradunt constitutiones propriae. Ab istis ad curiam supremam est prouocatio, vt a iudicibus regis aliis. Non cognoscunt de criminalibus principaliter, vbi regii procuratores instant: nisi illae criminales quaestiones incidant post motam causam in quaestione. Non item cognoscunt de hypothecariis, *Molina. in 7. par. styli parlamen. aristo 93.* nec generaliter de in re in actionibus aliis, neque nisi inter personas priuilegiatas: quales sunt praecipui officarii diadematis, seu *de la couronne*, Senatores priuati consilii, Magistri libellorum ordinarii domus regiae, notarii & secretarii, domestici & officarii salario donati, eius, vel augustae, fratrum, sororum, auunculorum, materterarum, filiorum Franciae, nisi negotiatores sint. Item officarii curiarum supremarum, duodecim aduocati Senatus Parisiensis, famae hilarioris: sex aliorum Senatuum, totidem & procuratores, capitula, communitates, ecclesiae pro rebus ecclesiasticis tantum.

De Consilio Principis, seu de consilio Praetoriano vel aulico. Cap. 28.

- 1 Senatus olim, consilium proximum Principis.
- 2 Octauius sibi consilium semestrale elegit.
- 3 Consilium magnum & priuatum Principis: quis ei praesideat, & ex quibus Senatores eius delecti. Et nu. 4. & 5.
- 6 Consilium magnum, olim consilium priuatum Regis sine iurisdictione contentiosa. Nec tanta auctoritatis, ac Parlamentum: a quo eliguntur eius Senatores: eius iurisdictione & sedendi modus, fines, & priuilegia. nu. 7. 8. 9. 10. & 11.

¶ Vandiū ¶ Senatus Franciae sequebatur principem, nec certum locum receperat, tandiu is erat & sacrum illius consilium. Sed vbi legem confedendi perpetuo in aliquo loco accepit, opus fuit delectu virorum, qui sequerentur consilii causa principem. Quemadmodum & apud Romanos Aelius Adrianus quodammodo Senatum Romanum in aulam suam transfudit. Nam receptis Senatorum optimatibus in amicorum cohortem, quae superiorum Imperatorum temporibus promiscue constare solebat ex Equestri ordine ac Senatorio, domesticum quendam Senatum circa se habuit. Qui, quoniam is contriuitatis pene delectaretur peregrinationibus, comitatus Caesaris dici cepit: & ipius amici, Comites, quorum consilii & opera, in bello & pace vti est, *Aelius Spartianus in Adriano.*

¶ Octauius Caesar etiam sibi instituit fortitri semestralia consilia ex Senatu: ne inuidia contemnere aliquos videretur, cum quibus de negotiis ad Senatum frequentem referendis ante tractaret, *Suetonius in August. ca. 35.* Legimus fere omnes reges & monarchas aliquod consilium penes se habuisse, cum grauia pettracharent. Vt de Aethiopo legitur Hesther cap. 1. de Alexandro Magno, & aliis.

¶ Consilium Magnum est veluti consilii priuati & sacri Regis appendix, in quod tantum proximi sanguine heroes, & selecti admodum pauci admittuntur, vide *Budaeum, ad l. fin. de Senator. vbi priuatum strictum & interius aulicum fuisse dictum sit.*

¶ Cancellario magno, & Magistris libellorum domus regiae assident Senatores huius ordinis, semestri partito labore, *Ludo. 12. in consil. de l'augmentation de grand conseil.* Praesidet namque sibi adiit Cancellarius, & eo absente praeses sit. Sin minus olim in tribunali iuridico controuerstarum, antiquior ex consiliariis laicis: in sessionibus consilii, antiquior ex clericis.

¶ Consilii istius causa, olim aduocabantur ex curiis supremis Senatores principis: subinde tamen, cum illi in propriis sedibus desiderarentur necessarii: factus visum est ei ordini alios allegere, qui sequerentur sine prouincialium incommoedo Principem, & cum Cancellario negotia ad principem relata, eius auctoritate diiudicarent. Quemadmodum Praefectus praetorio, & Quaestor sacri palatii, tempore Theodosii & Valentiniani, Iudicis sacris praesidebant, & disceptationibus ad Imperatores relatis, illis in negotiis orbis occupatis, *Præcipimus, de appellatio. lib. 7. tit. 62.* Scribit Cassiodorus curiales dictos fuisse olim appellatione minoris Senatus, quos poterat verberare Praefectus Praetorio, *Cass. li. 6. variar. c. 3. in formula praefecti praetor.*

¶ Carolus Molinaeus ad quaest. 192. in decisio peraresta apud Ioan. Gallum, per illam quaestionem tradit, magnum consilium olim vbi erat Cancellarius, nihil aliud fuisse quam priuatum Regis consilium: hodie tamen fieri iurisdictionem contentiosam & ordinariam.

¶ Notat & in quaestione 109. consilium fuisse regium, quod magnum consilium dicitur, ne tantae esse auctoritatis, ac est curia parlamenti. Sicque in omnibus diplomatis, vt scribit Ioannes Lucius, *lib. 4. Placito. tit. 1. plac. 10.* in quibus ordinis amplissimi, id est, Senatus, & Praetoriani consilii, id est, magni consilii mentionem haberi contingit: ipse semper amplissimus ordo praeposendus est. Quod & Carolus 8. rescriptit, & in acta publica regestum est Idib. Junii 1499. Profert idem placita, quibus dictum a curia ad praetorianum consilium auocationem non fieri, *idem. Luc. d. lib. 4. tit. 1. pla. 8.* & contra praetoriano consilio prouocantur ad curiam supremam, exercendae prouocationis potestatem fieri, eamque in rem curiales codicillos dari, *idem eo pla. 9.*

¶ Deliguntur istius consilii Senatores a Principe, nec enim ab alio Principi dantur, vt dabatur Lacedaemouiorum regibus. Neque tenetur Princeps, si nolit, sententias eorum sequi: quia neque qui tenetur aliquos in consilium adhibere, tenetur eorum sententiam sequi, *cum olim de arb. Facit dictum & ratio Xerxis, qui Graeciae bellum inditurus, adhibitis Asiae principibus: Ne videror, inquit, meo tantummodo vsue consilio, vsu contraxi. Veruntamen mementote, parendum magis vobis, quam suadendum, Val. Max. lib. 9. c. 5.*

¶ Huic consilio quae iurisdictionis contentiosae & ordinariae, praescripta sunt constitutionibus regis, quae pragmaticis vel cogitatae sunt. Cognoscebant & de controueris ex causa episcopatum, abbatiarum, archiepiscopatum, & aliorum beneficiorum ad nominationem regiam pertinentium exceptis regalibus. Item de leproatis, hospitalibus, pedagis petitis a dominis contra mercatores, qui terra vel aqua negotiantur: nisi aliis curiis priuilegio

uilegio cõmittantur. Item de contrarietate & nullitate aresto-
rum, *Rebuff. in cons. reg. tit. du grand. consil. artic. 14. vide plenam
horum & aliorum iurisdictionem illis concessam edito Henri. 2. an.
1557. 2. Septemb. nisi aresta data essent in privato Regis consilio.*
ut aresto dictum est magni consilii 4. Ianuarii 1553. Cognoscunt
de controuersis finium seu territorii curiarum lupremarum, de
prouocationibus a præposito domus regie, in causis tantum ciuili-
bus. Alia Franciscus Rex eius nominis primus, quædam illis
concessit, anno Domini 1531. Maii 10. Quæ postea ademit &
assignauit iurisdictioni Parlamentorum, Baniuum, Senarcho-
rum, & iudicum regalium, ut de ceberit constitutio eiusdem mē-
sis Martii, anni 1545. Ceterum, constitutio Comitiorum Acre-
liæ habitiorum, art. 37. inhiuit consilio prætoriano iurisdictionem
aliam causarum, quam suæ creationis prioris: neue se im-
miscerent de contrarietate aut nullitate arestorum curiarum lu-
premarum. Remanet autem illius potestas in sua iurisdictione su-
prema: sine prouocatione: & causarum de quibus, rite cognouit iu-
dicia in quacuoque regni parte exsequi potest, *ex consuet. Lud. 12.
publica an. Domini 1498.*

10 *Formulas sedendi iurisdictioni, & conueniendi, poterit fa-
cile discere ex stylo magni consilii. Fines & rationes institutionis
huius ordinis sunt, iurare consilio Principem, vel eius magnum
Consiliarium Cancellarium, *Liv. super. tit. de excus. an. 1. P. l. ite. q. c. i.*
cancidere. Senatores huius Curie illustrat lateris Principis comi-
tatus, immunitatis pluribus & priuilegiis idcirco donati, *l. uni.
de præpos. lib. 12. C. tit. 18. Inter domesticos principis transcri-
pti. l. iteris seu codicillis publice ea de re datis, 10. Martii 1547. pu-
blicatis & actis inscriptis, regesto consilii magni. 23. Apr. 1548. In-
dultum & personis Ecclesiasticis eius ordinis, ne ad contributionem
decimarum, quas a beneficiis percipit Rex, teneatur pro benefi-
ciis per illos possessis: exceptis abbatibus & Episcopis, ut codi-
cillis regis declaratum, publicatis in dicto consil. 26. Apr. an. Do-
mini 1548. Omitto cetera priuilegia, quæ fati nota sunt.**

De Cancellario seu Nomophylace, vel Iuris præfecto Galliarum.

CAP. 29.

- 1 Cancellarii scriba dicti.
- 2 Cancellarius Francia curia dictus, a quibus & ex quibus ele-
ctus, potestas, & officium eius, nu. 6. 7. 8. & 9.
- 3 Rex Galliarum per interpretem respondet.
- 4 Reges Assyriorum non omnibus uis.
- 5 Perlarum Regem nemo uidet, nisi doctus a Chiliarcho de adora-
tione eius.
- 10 Cancellariorum in Gallia varia nomina.
Et Cancellarius officium quis seruetur institutum: eius insignia,
similis Quæstori Cancellario, nu. 11. 12. 13. & sequ.
- 14 Cancellarius fuerunt Imperatoribus: Regibus Angliæ, & a quo
tempore, nu. 15.
- 16 Cancellarii officium: & munera: adiuua, nu. 17.
- 18 Libellorum Magistrum qui quot per successionem temporum in Gal-
lia: ordinariis, & extraordinariis: eorum notio, nu. 19. 20. & 21.
- 22 Officiorum controuersia coram quo iudice tractentur in Gallia.
- 23 Cancellaria cur singulis Parliamentis coniuncta.
- 24 Sigillorum regiorum in Cancellaria Senatores custodes.
- 25 Audiancier quid & eius munus.
- 26 Cancellaria quos codicillos ueniales concedere potest.
- 27 Cancellarius magnus que rescripta per se subscribat.

1 **M**eminimus superiori capite, de Cancellario consilii Præ-
toriani præfide, seu principe: ideo pauca de eo teorium dicē-
da. Cancellarii nomen in constitutionibus Caroli Magni, & Lo-
tharii, pro notario & scriba quolibet ponitur. Sic enim legitur in
Capitularibus Caroli Magni, *commentario illustratis per Amerba-
chium, c. 1. tit. hæc sunt capitula, que pro lege obseruanda. Ut nullus
Cancellarius pro uillo iudicato, aut scripto, aliquid amplius accipere
ualeat, quam dimidiam liberam argenti, de maioribus scriptis, &c.*
Est & in legibus Longobardorum, *lib. 2. leg. Longo. titulus de Scabi-
nis & Cancellariis.* Wollfgangus Lazius, Cancellarios scribas
dictos, quod intra Cancellos scriberent, & ita in lege Salica vlti-
pari, *lib. 2. commentar. de repub. c. 4.* Consentit Philippus Beroal-
dus, in Poesi, & in Hendecasyllabis de officio scribæ.

Cancellarius, inquit, ut recentiori
Scribas nomine nuncupem, uel iustus.
Dicit qui curi, &c.

2 *Sic & in iure Iudices dicuntur habere Cancellarios, in ru-*

bric. l. 3. de assess. & domesticis, & Cancellaria iudicum, C. lib. 1. tit. 52.
Sed hæc est appellatio nominis generalis, quæ in Magistratu hæc
summo restringitur, *ut & ego in, ad unum Cancellarium, dictum
magnum Consiliarium olim Regis.* Et alii quidem putant, Cancellari-
um huic dici, a cancellis aule Principis, intra quos Princeps
reli debet supplicantibus aut consulentibus responsurus: is autem
Cancellarius ei assidebat, & eius nomine per Cancellos respon-
debat.

¶ Non enim per se Principes nostri perpetuo respondent, 3
sed per alium sæpe ut per interpretem. Cuius munus Cancellari-
us exsequitur nunc. Et maxime tunc cum nostri Reges non nisi
Calendis Maii uideri poterant, quibus tantum prodibant in publicum
& salutabatur, reliquo anni tempore per Maiorem domum
& alios negotia expedientes regni, *Tritem. lib. 1. breuiarii histor.
Franci. ¶ Sicuti apud Assyrios a tempore Nini, qui Zames Ni-
neas dictus, usque ad Sardanapalum, cui regnum ab Arbactio ad-
emptum, & in Medos translatum, Reges per internuntios respo-
sa tantum dabat, raro a uis uis, *Isidorus ex Trogo li. 1. ¶ Narrat
& Amilius Probus, quod nemo ad Regem Periarum accedebat,
quo prius more patrio ad Chiliarchum eius ueniret, qui doceret
& moneret eum qui in conspectu Regis venturus erat, Regem uen-
erari, in Conone. Tradunt & Hannibalem post Cannensem victo-
riam elatum, non nisi per interpretem loqui solidum.**

¶ Alii ¶ Cancellarium a cancellando, id est, a lacerando & in- 6
ducendo: Illud enim cancellare significat, *Val. Max. li. 9. c. 5. quod
potestatis eius sit Cancellarius, ut possit, si præter æquitatē & ius
uideat libellos vel codicillos oblatos subscribendos, vel sigillo re-
gio authorandis inducere, cancellare, & reticere, l. cancellauerat,
de his que in test. delent. l. inductum, cum glo. C. de solutio. Quemad-
modum & libellorum alii Magistri, æquitatis & iustitiæ tantum
libellos admittere & suscipere, male autem & iniuste conceptos
reticere debent, glo. in l. 1. in verb. libellis, de offic. assess. rex. & glo. sa-
cerdotibus, 11. q. 1. sicut, de paga. C. Vnus hic Cancellarius præci-
pius ideo absolute dicitur Cancellarius, vel magnus Cancellarius,
vel Cancellarius Franciæ: alii namque eius sunt subadiuuæ, ut Ma-
gistri libellorum, & Cancellariorum officia.*

¶ Eligebatur ¶ hic Cancellarius olim ex Curia Parisiensis su- 7
prema per Senatores & Præfides eiusdem, summa cum diligen-
tia, qui magis esset idoneus tanto muneri. Sed postea Rex sibi hæc
electionem referuauit, & non tantum ex vno Senatu, sed ex reli-
quis eum qui sibi uideatur huic muneri commodior, Cancellarium
constituit, qui post electionem iurat in manibus Regis, se probe
& incorrupte officio suo sancturum, quod mādatis eius obtem-
perabit, quod consulet quod ere eius, & utilitate Reip. sibi iustū
æquumque uidebitur, nihil odio, fauore aut gratia cuiuspiam fa-
ciat: eumque sacramentum fidelitatis, si quod aliud alicui fecerit,
vide formam optimam & vere dignam Rege, & iuramenti uerba
concepta, apud Ioan. Lucium, lib. 3. placitor. tit. 7. plac. 1.

¶ Est ¶ huius maxima potestas & dignitas Principis os, quod 8
mente Regis explicat, & leges eius nomine figit & refigit, præ-
fatus iuris & æquitatis cultos, & dispensator supra iuris rigidas
leges. De potestate & dignitate Cancellarii Luc. de Pen. in rubr.
de Præ. præ. lib. 12. C. Bad. in tit. de offic. Præf. Præto. in P. &
ibi, Purpuratus in l. 1. col. II. Chasla. in Catal. gloriæ mundi, 7. par.
consil. 7. Guillelm. Bened. in cap. Raynautius, in uerba, & uxorem
nomine, nu. 205. de testament.

Hic est qui leges regni cancellat iniquas,

Et mandata pri Principis æqua facit.

Si quid obest populo, uel legibus est inimicum.

*Quæ quid obest per eum desinit esse nocens, Luc. de Pen. ad l. ne-
minem. de decurio. lib. 12. C.*

Paulus Amilius Cancellarium nostrum posse dici præfectum
iuris, uoce etiam a Liuiio usurpata, ait lib. 3. in Philippo primo. Re-
fertq; lib. 8. in Ludouico Hutino, tantam potestatem sibi arrogasse
Engerranum Cancellarium eius, ut unus omnia posse & solus
dominari uideretur, & nullus regis literis obediret, nisi coniuncta
ab Engerrano epistola, quæ dicto audientes esse iuberet: nec co-
actores regie pecuniæ, ¶ mensarii, cum quippiam numerare iussi 9
erant, a rege, ne assentem quidem de promissum, nisi Engerrano.

¶ M. g. a ¶ auctoritas huius Cancellarii semper in Gallia, sed 10
nomen aliud, nam Momaldus Allefolius, quatenus per histori-
as memoriam huius Magistratus alius repetere licuit ex Trithemii
breuiario & aliis historie auctoribus, Magnus consiliarius di-
ctus est Franciæ, sub Meroueo, & Childerico eius filio. Annoni-
us uocat hæc Vniomadum, seu, ut alii, Aymon. lib. 1. hist. Franc.

Pppp